

УДК (UDC) 929 (477+438) «19» Ганшинець
DOI: [https://doi.org/10.33782/eminak2022.4\(40\).613](https://doi.org/10.33782/eminak2022.4(40).613)

PROFESSOR OF LVIV UNIVERSITY RYSZARD GANSINIEC

Oleh Petrechko¹, Tetiana Tsymbal²

¹ Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Drohobych, Ukraine)
e-mail: o.petrechko@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5535-3730>

² Kryvyi Rih National University (Kryvyi Rih, Ukraine)
e-mail: ttsymbal07@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8077-3238>

ABSTRACT

The purpose of the paper is to consider the Lviv period of the life of Professor Ryszard Gansinieć (1888-1958) based on the analysis of historical sources.

Scientific novelty. A number of archival documents were introduced into scientific circulation, which made it possible to find out the conditions in which the scientific and pedagogical activities of Professor Ryszard Gansinieć took place at Lviv University.

Conclusions. Professor Ryszard Gansinieć made a great contribution to the creation of a modern school of classical philology in Lviv. The Lviv period of his life was a quarter of a century and was an important stage of his scientific and pedagogical activity. In addition to working at the university, he also performed various public duties and edited a number of scientific journals. The circle of his scientific interests was quite wide, but he was primarily interested in various aspects of the development of ancient religions, especially ancient Greek religion and magic.

The Second World War prevented the realization of many scientific plans of the scientist. In the difficult realities of wartime, he had to work outside his profession to feed his family, who moved to a safer place as the front line approached. The liberation of Lviv from the German occupation gave hope for the establishment of a peaceful life, the restoration of scientific and pedagogical activities at the University of Lviv.

However, like many other representatives of the Polish and Ukrainian intellectuals, Professor Gansinieć had to go through imprisonment and fight for the return of his home and belongings. Among other things, the scientist's diary was lost, which he had to destroy with his own hands during the search. For a long time, the scientist did not want to leave Lviv for Poland, but he made such a decision when it became obvious that there was no hope of preserving Polish Lviv, and leaving for Poland was the only possibility to reunite with his family. It is obvious that this difficult decision was justified under those conditions and allowed Ryszard Gansinieć to continue his fruitful scientific and pedagogical activities.

Keywords: Professor Ryszard Gansinieć, Lviv, The University of Lviv

ПРОФЕСОР ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ РИШАРД ҐАНШИНЕЦЬ**Олег Петречко¹, Тетяна Цимбал²**¹ Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
(Дрогобич, Україна)e-mail: o.petrechko@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5535-3730>² Криворізький національний університет (Кривий Ріг, Україна)
e-mail: ttsymbal07@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8077-3238>**АНОТАЦІЯ**

Мета статті: на основі аналізу історичних джерел розглянути львівський період життя професора Ришарда Ґаншинця (1888-1958).

Наукова новизна: введено до наукового обігу низку архівних документів, що дозволило з'ясувати умови в яких відбувалася науково-педагогічна діяльність професора Ґаншинця у Львівському університеті.

Висновки. Професор Ришард Ґаншинець вніс великий вклад у справу становлення сучасної школи класичної філології у Львові. Львівський період його життя склав чверть століття і був важливим етапом його науково-педагогічної діяльності. Окрім роботи в університеті він виконував ще різного роду громадські обов'язки та редагував низку наукових журналів. Коло його наукових зацікавлень було досить широким, але передовсім його цікавили різні аспекти розвитку стародавніх релігій, особливо давньогрецької релігії та магії.

Друга світова війна завадила реалізації багатьох наукових планів вченого. У важких реаліях воєнного часу йому довелося працювати не за фахом, щоб прогледувати свою сім'ю, яка з наближенням лінії фронту виїхала у більш безпечне місце. Звільнення Львова від німецької окупації дало надію на налагодження мирного життя, відновлення наукової та педагогічної діяльності у Львівському університеті.

Однак, як і багатьом іншим представникам польської та української інтелігенції, професору Ґаншинцю довелося пройти через ув'язнення, боротися за повернення свого помешкання та речей. Серед іншого було втрачено щоденник вченого, який йому довелося власноруч знищити під час обшуку. Вчений довгий час не хотів виїжджати зі Львова у Польщу, однак прийняв таке рішення, коли стало очевидним, що надій на збереження польського Львова немає, а виїзд до Польщі є єдиною можливістю об'єднатися з сім'єю. Очевидно, що це важке рішення було виправдане в тих умовах і дозволило Ришарду Ґаншинцю продовжити плідну наукову та педагогічну діяльність.

Ключові слова: Професор Ришард Ґаншинець, Львів, Львівський університет

Львівський національний університет імені Івана Франка є найстарішим безперервно діючим університетом в Україні. 20 січня 1661 р. король Ян Казимир II Ваза видав привілей школі Львівського єзуїтського колегіуму про надання статусу університету. У привілеї зазначалося: «І постановляємо на вічні часи, щоб цей [заклад] існував під назвою Університету Академії» (переклад з латинської Василя Кметя)¹. Традиційно Університет славиться підготовкою кваліфікованих кадрів напрямку класичної філології. У другій половині ХХ ст. на кафедрі класичної філології університету працювали видатні філологи-класики: Михайло Білик, Юрій

¹ Вакарчук І.О. (ред.). *Encyclopedia*. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Т. 1. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. С. 15.

Мушак, Соломон Лур'є, Йосип Кобів і багато інших. Сьогодні свій досвід передає колегам Андрій Содомора – легенда української науки. Серед тих, хто вніс свою лепту у справу становлення сучасної школи класичної філології у Львові, був професор Ришард Ганшинець.

Попри те, що Ришард Ганшинець є вченим зі світовим ім'ям, його життя і творчість недостатньо відображені в історіографії. Особливо це стосується Львівського періоду його науково-педагогічної діяльності. Одразу ж після смерті вченого була опублікована стаття Єжи Лановського, в якій автор характеризує професора Ганшинця як «вченого-гуманіста», що «усіма засобами боровся за розбудову гуманістичної культури в усіх колах». Єжи Лановський зазначає, що політична позиція Ришарда Ганшинця була «глибоко гуманістичною: «Його семінари не знали національної, релігійної чи іншої дискримінації»². Щодо ставлення професора Ганшинця до гуманізму гарно висловилися Іоланта та Олександр Квятек: «Ганшинець був гуманістом і послідовником гуманізму, якому він намагався надати специфічного значення, усвідомлюючи його дефініційну плинність і буденність. Для нього гуманізм – це водночас своєрідна морально-етична й естетична цінність, а також сфера філологічної професії, якою він успішно займався»³. Стосовно періоду німецької окупації Львова Єжи Лановський зазначає, що професора «не оминув арешт, на щастя короткотривалий»⁴. Щодо цього арешту, на відміну від арешту 1945 р., немає жодних відомостей в особовій справі Ришарда Ганшинця в архіві Львівського національного університету.

У 2000 р. побачила світ присвячена Ришардові Ганшинцю стаття Ромуальда Турасевича, де розглядаються напрямки наукового пошуку вченого. Автор підкреслює, що професор Ганшинець був ученим першої величини, знавцем і невтомним дослідником античної культури, середньовічної, ренесансної та барокової Європи, її звичаїв та інтелектуальних течій⁵. Р. Турасевич зазначає, що більшу частину наукової спадщини професора Ганшинця займають його праці у галузі релігієзнавства, історії культури, медієвістики та гуманізму. Набагато меншим за обсягом є його доробок у галузі історії грецької літератури. Попри це, він відмінно орієнтувався у літературознавчій проблематиці, мав глибокі знання закономірностей літературного процесу, явищ проникнення та взаємовпливу різних літературних форм. Автор наголошує на тому, що багато поглядів професора Ганшинця витримали випробування часом і з огляду на це заслуговують детального обговорення⁶.

Кшиштоф Крульчик говорить про науково-педагогічну, редакторську та видавничу діяльність професора Ганшинця у Львові міжвоєнного періоду. Зокрема, він зазначає: «Як власник приватної друкарні, у якій зокрема друкувався кварталник *Filomata*, і яка була розташована у Львові на вул. Вірменській 8, професор Ганшинець видавав окрім того праці стародавніх авторів, зокрема

² Łanowski J. Ryszard Gansiniec 6.III. 1888 – 8.III.1958 // Kwartalnik Historii Nauki i Techniki. 1958. № 3/4. S. 629.

³ Kwiatek J., Kwiatek A. Profesor Ryszard Gansiniec jako twórca koncepcji nowoczesnej edukacji humanistycznej. Kraków: Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, 2012. S. 75.

⁴ Łanowski J. Ryszard Gansiniec... S. 631.

⁵ Turasiewicz R. Ryszard Gansiniec (1888-1958) // Złota księga Wydziału Filologicznego. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2000. S. 397.

⁶ Ibid. S. 390.

Ціцерона, Лівія, Сенеки і Таціта»⁷. Х.Хоффманн акцентує свою увагу на працях професора Ганшинця щодо античних релігій, зазначаючи: «Мірою міжнародної популярності Р.Ганшинця, як знавця стародавніх релігій, проблематики магії і методик пророкування, є той факт, що він співробітничав з багатьма релігієзнавчими часописами»⁸.

Р.Ганшинець справив великий вплив на багатьох своїх учнів, які згодом стали кваліфікованими класичними філологами. Зокрема, Марія Кашуба зазначає, що Йосип Кобів завжди згадував студентам професора Ганшинця⁹. Р.Ганшинець виступав проти дискримінації у навчальних закладах неполяків, зокрема й українців, співпрацював з українськими вченими¹⁰. Він обстоював також права євреїв навчатися в університетах, виступаючи проти практики *numerus clausus*¹¹, яка передбачала для них обмежену квоту у відповідності до питомої ваги євреїв у Польщі. На цю тему ним було прочитано цикл лекцій, які згодом були опубліковані під титулом: «Справа *numerus clausus* та її фундаментальне значення: академічний антисемітизм як симптом соціального антисемітизму»¹².

Потрібно звернути увагу на те, що зустрічаються декілька варіантів написання імені професора Ганшинця. Сам він українською мовою записав його так: «Ганшинець Ришард Ігнатович» з ризикою під літерою «ш» у прізвищі¹³. У виписці з наказу ректора Львівського державного університету імені І.Франка № 102 від 6 червня 1946 ро. ім'я вченого у родовому відмінку написано як «Ганшинця Ричарда Гнатовича»¹⁴. Х.Хоффманн пропонує «Рихард Гансинець»¹⁵. Німецькою мовою писалося як «Ganschinietz»¹⁶, польською «Ganszyniec», а після Другої світової війни – «Gansiniec».

В архіві Львівського національного університету імені Івана Франка зберігається автобіографія, написана влітку 1945 р., не пізніше 17 серпня (див. Додаток А). Під час згаданого в автобіографії триместрового навчання у Мюнстері, Ришард Ганшинець переміг у студентському науковому конкурсі. Звертає на себе увагу згадка про службу в армії. У 1915 р. він був призваний до армії як прусський підданий. Після короткого перебування на Західному фронті він повернувся до Берліна, щоб скласти дипломний іспит з класичної філології,

⁷ Królczyk K. Polscy badacze starożytności na Uniwersytecie Lwowskim (1873-1939) – szkic do portretu // Haec mihi in animis vestris templa. Studia Classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki, Rzeszów, 2007. S. 38.

⁸ Хоффманн Х. Тадеуш Зелінський і Рихард Гансинець як дослідники античних релігій // Українське релігієзнавство. 2002. № 21. С. 28.

⁹ Кашуба М. Про навчання на кафедрі класичної філології й дослідження латиномовної спадщини професорів Києво-Могилянської академії. 1 Грудня 2020. URL: <http://oralhistory.lnu.edu.ua/tag/ganshynets-ryshard/>

¹⁰ Швець Н.П., Якимович Б.З. Ганшинець Ришард // Енциклопедія Сучасної України. Т. 7. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. URL: <https://esu.com.ua/article-25496>

¹¹ Gaj B. Nietolerancja czy apologetyka – quaestio i dyskurs w łacińskiej literaturze Śląska w XVI i XVII wieku // Oblicza tolerancji i nietolerancji religijnej. Aspekty prawno-historyczne i teologiczne Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, 2014. S. 104.

¹² Gansiniec R. Sprawa numerus clausus i zasadnicze jej znaczenie: antysemityzm akademicki jako objaw antysemityzmu społecznego. Warszawa [etc.]: Związek Akademickiej Młodzieży Zjednoczeniowej; Lwów: Druk. L.S.T.W., 1925. 63 s.

¹³ Архів ЛНУ імені Івана Франка. Спр. 57, Арк. 7.

¹⁴ Gansiniec R. Notatki lwowskie 1944-1946. Wrocław: Sudety, 1995. S. 226.

¹⁵ Хоффманн Х. Тадеуш Зелінський і Рихард Гансинець... С. 23.

¹⁶ Архів ЛНУ імені Івана Франка. Спр. 57, Арк. 11.

германістики та філософії. Однак у 1917 р. внаслідок конфлікту з прусською (окупаційною) владою, його було відкликано з відпустки, знову повернуто до армії та відправлено на східний фронт, де він служив до кінця Першої світової війни¹⁷.

16 червня 1920 р. Ришард Ганшинець погодився прийняти кафедру класичної філології у Львівському університеті¹⁸. Наприкінці вересня 1920 р. він був звільнений з посади на кафедрі класичної філології Познанського університету¹⁹, і міг приступити до роботи у Львові. 6 листопада 1920 р. йому було визначено тижневе навантаження обсягом 5 годин лекційних і 2 години практичних занять²⁰. Згодом тижневе навантаження було зменшене до 4 год.²¹ Однак епопея з переведенням до Львівського університету тривала ще деякий час, через проблему відшкодування коштів на переїзд. 14 грудня 1920 р. декан філософського відділення Львівського університету отримав від професора Ганшинця листа:

«Познань д. 2. Грудень 1920 року. За умови, що Міністерство відшкодує мені фактичні витрати на переселення, я погоджуюся зайняти кафедру класичної філології Львівського університету Яна Казимира»²².

Окрім цього, існували також проблеми з житлом у Львові, які не могли вирішитися протягом досить тривалого часу²³. Поки Професор Ганшинець ще був у Познані, житло не могли підібрати, бо потрібна була його особиста присутність у Львові. Згодом, у нього був конфлікт із сусідами, з якими він ділив помешкання на вулиці Потоцького (суч. Жуковського В.), буд. 20. Зокрема, йому чинили перепони у користуванні центральним входом, ванною кімнатою, газом тощо. Він називав такі умови для життя та роботи неможливими і скаржився, що не отримав з боку університету тієї підтримки, на яку розраховував і бажав. Професор вимагав від Академічного Сенату університету втрутитися та посприяти у вирішенні цього питання. Якщо ж до першого грудня 1921 р. питання щодо можливості повного користування помешканням не було б вирішено, то він погрожував відмовитися від кафедри, з якої до тих пір він мав лише прикрощі²⁴. З часом він отримав інше житло. У заповненому 30 травня 1945 р. особистому листку по обліку кадрів як домашня адреса була вказана вулиця Обертинська (суч. Зарицьких), буд. 22, кв. 5²⁵.

Потрібно зауважити, що розлучення Ришарда Ганшинця з Познанським університетом відбувалося на фоні роботи дисциплінарної комісії, за участі ректора Геліодора Свенціцького. Відповідний звіт ректорат Познанського університету надіслав сенатові Львівського університету²⁶. Зміст цього звіту засвідчує, що у результаті проведеного розслідування, комісія зробила не зовсім приємні для професора Ганшинця висновки. Зокрема, йшлося про те, що проф. Ганшинець вчинив дуже нерозважливо, запропонувавши та призначивши на позицію викладача новогрецької мови в Познанському університеті певного

¹⁷ *Turasiewicz R. Ryszard Gansiniec (1888-1958)...* S. 386.

¹⁸ Держархів Львівської області (ДАЛО). Ф. 26. Оп. 5. Спр. 370. Арк. 2.

¹⁹ *Ibid.* Арк. 8.

²⁰ *Ibid.* Арк. 46.

²¹ *Ibid.* Арк. 62, 74.

²² *Ibid.* Арк. 55.

²³ *Ibid.* Арк. 83.

²⁴ *Ibid.* Арк. 91-92.

²⁵ Архів ЛНУ імені Івана Франка. Спр. 57. Арк. 25.

²⁶ ДАЛО. Ф. 26. Оп. 5. Спр. 370. Арк. 8.

Міхалопулоса, який не мав жодної кваліфікації до виконання відповідних обов'язків. Зазначалося, що отримані у процесі дисциплінарного розслідування свідчення вказують на те, що причиною всього цього могло бути бажання професора Ганшинця отримати певні преференції у торговій спілці, керованій Міхалопулосом. Окрім того було вказано, що проф. Ганшинець, купуючи для себе бібліотеку австрійського класичного філолога Карла Шенкля, знаючи, що придбанням цієї бібліотеки цікавиться одна зі структур Познанського університету, вчинив нелояльно щодо інституції, інтереси якої повинен був оберігати²⁷. Під час розслідування з'явилася інформація, що професор Ганшинець займається торгівлею книгами²⁸. У цьому контексті, справа щодо бібліотеки Карла Шенкля виглядала вельми непривабливо. Ймовірно, від'їзд професора Ганшинця з Познані відповідав бажанню як самого професора, так і керівництва Познанського університету.

Врешті рещт, 7 січня 1921 р. Ришард Ганшинець склав службову присягу у Львівському університеті²⁹. Він розпочав свою роботу у Львові у віці 32 років, з уже сформованим високим рівнем науково-педагогічного потенціалу. До викладацької діяльності він ставився дуже відповідально. Мав за правило приходити на лекції завчасно, пам'ятаючи настанову професора Берлінського університету Германа Дільса: приходити на лекцію заздалегідь, щоб можна було повернутися додому, якщо щось забудеш і не спізнитися³⁰. Серед іншого, рівень його кваліфікації засвідчує той факт, що він був автором біля сорока статей до німецької енциклопедії класичної античності – «Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft».

Окрім безпосередньо науково-педагогічної діяльності Р. Ганшинець виконував різного роду громадські обов'язки та редагував низку наукових журналів («Eos», «Kwartalnik Klasyczny», «Przegląd Klasyczny», «Przegląd Humanistyczny»). Серед його колег по редакційній роботі були: археолог Едмунд Буланда, мовознавець Ян Сафаревич, антикознавець Здзіслав Жмігридер-Конопк та ін.³¹ Професор Ганшинець був першим редактором щоквартальника «Filomata», присвяченого античній культурі, рецепції античної культури, дидактиці класичних мов й античної культури. Можна повністю погодитися з такою оцінкою його львівського періоду життя: «У львівські часи, а вони були для нього дуже творчими, він сформувався як видатний вчений, мислитель, організатор, діяч і видавець, маючи чимало прихильників (переважно серед молоді) та опонентів, часом понад міру»³².

Наукова діяльність професора Ганшинця у Львівському університеті торкалася широкого кола проблем. Найбільше його цікавили різні аспекти розвитку стародавніх релігій, особливо давньогрецької релігії та магії. Результатом цих зацікавлень були не лише різноманітні тематичні університетські лекції (наприклад, про грецьку та римську релігію, магію в античності, поклоніння правителям, античну літературу, філософію), але передусім низка наукових праць, серед яких «переважали праці невеликі за обсягом, але неймовірно ерудовані та

²⁷ ДАЛО. Ф. 26. Оп. 5. Спр. 370. Арк. 29-30.

²⁸ Ibid. Арк. 22.

²⁹ Ibid. Арк. 57зв.

³⁰ *Gancsiniec R.* Notatki lwowskie 1944-1946... S. 19.

³¹ *Lewartowicz A.* Przegląd Klasyczny // *Meander*. 2014. № 69. S. 143-144.

³² *Kwiattek J., Kwiatek A.* Profesor Ryszard Gancsiniec... S. 72.

завжди оригінальні, присвячені значною мірою питанням релігії та релігієзнавства у широкому їх розумінні»³³. Прикладом такого роду невеликих, але надзвичайно цінних з наукової точки зору праць, є робота «Магічний пояс», написання якої було інспіроване пергаментною стрічкою з археологічного кабінету Варшавського університету. На стрічці, що складалася з трьох частин (0,915 + 0,915 + 0,46 метра) зображені різнокольорові магичні фігури з одного боку та латинські тексти зі зворотного. Аналізуючи тексти цього пояса, автор торкається питання християнської магії у добу Середньовіччя та Нового часу³⁴. У праці «Перстень у народних повір'ях жителів стародавності і середньовіччя» Ришард Ганшинець розглядає вірування щодо природи магичної сили перснів, застосування їх проти хвороб тощо³⁵.

У вересні 1939 р., з початком Другої світової війни, професор Ганшинець вступив добровольцем до польського війська як рядовий піхотинець, щоб захищати Львів. Проте у Львові було встановлено радянську владу та розпочалася політика радянзації й українізації, яка торкнулася і Львівського університету. Щодо «ворожих елементів» розпочалися репресії, неблагонадійних усували з посад. З посади ректора університету було усунуто Романа Льоншампа де Бер'є, якого замінив етнічний українець Михайло Іванович Марченко. Університетові було присвоєно ім'я Івана Франка³⁶. Попри те, що багатьох етнічно польських професорів було звільнено з університету, Ришард Ганшинець зберіг своє місце праці у Львівському університеті, де керував роботою кафедри класичної філології аж до початку радянсько-німецької війни у 1941 р.³⁷

За деякими свідченнями, ті з професорів, які мали праві погляди, почували себе за радянської влади непогано. Ті ж, у кого були погляди демократичні – намагалися відстоювати інтереси польської науки. Серед останніх був і професор Ганшинець³⁸. Він домігся, щоб було відредаговано належним чином польський варіант Статуту Університету, написаного українською та польською мовами. У той же час, була відхилена його вимога щодо кафедри історії Польщі³⁹. Щодо затвердження його звання професора було підготовлено відповідну інформаційну записку (російською мовою), яка була представлена ректору від імені проректора проф. Кирила Студинського та Вченого секретаря проф. Юрія Полянського. Інформація закінчувалася висновком: «Заслугує затвердження у званні професора»⁴⁰. На підставі цієї інформації ректор підписав характеристику (російською мовою), в якій, серед іншого, йшлося про те, що професор Ганшинець «має декілька сотень праць, етюдів і досліджень кількома мовами, надрукованих не лише у польських, але й іноземних виданнях. Володіє вільно латинською,

³³ Królczyk K. Polscy badacze starożytności na Uniwersytecie Lwowskim... S. 38.

³⁴ Ganszyniec R. Pas magiczny. Z 4 tablicami. Lwów: Nakładem Towarzystwa Naukowego, 1922. 57 s., 4 Tabl.

³⁵ Ganszyniec R. Pierścień w wierzeniach ludowych starożytnych i średniowiecznych. Lwów: Nakładem Towarzystwa Ludoznawczego, 1924. 32 p.

³⁶ Петrenchко О. Професор Львівського університету Іван Іванович Вейцківський // Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. № 14-15. С. 296-297.

³⁷ Łanowski J. Ryszard Gansiniec... S. 631.

³⁸ Rędziński K. Oświata i szkolnictwa polskie we Lwowie w latach 1939-1941 // Prace Naukowe. Pedagogika. № 8-9-10. S. 706.

³⁹ Amar T.C. The paradox of Ukrainian Lviv: a borderland city between stalinists, Nazis, and nationalists. Ithaca; London: Cornell University Press, 2015. P. 68.

⁴⁰ Архів ЛНУ імені Івана Франка. Спр. 57. Арк. 9.

грецькою, німецькою, французькою та англійською мовами. Окрім того читає російською, іспанською, італійською, голландською, чеською, санскритською, асирійською, арабською, гебрайською та коптською мовами»⁴¹.

У цих документах відсутні згадки про володіння польською та українською мовами. Щодо польської мови – це видається дивним з огляду на те, що вона була не менш важливою мовою європейської науки, ніж та ж російська. Відсутність української мови теж виглядає досить дивно. Сам професор в «Особистому листку по обліку кадрів» розмістив її серед тих, якими володіє слабо⁴² (у характеристиці вони зазначені – «читає»). Російська мова документообігу також насторожує. Можна припускати вживання російської мови при написанні «Характеристики» як свідчення того, що її готували для відправки до Москви. Однак інформаційна записка готувалася українськими професорами безпосередньо для ректора Львівського державного університету, яким на той час був українець Михайло Марченко. Можна зробити припущення, що у Львівському державному університеті того часу радянська супроводжувалася не лише «українізацією», але й «русифікацією». У вересні 1940 р. Георгій Биченко змінив на посаді ректора Михайла Марченка, якого згодом було звинувачено в українському націоналізмі та заарештовано.

Праця у нових умовах суттєво відрізнялася від роботи, до якої звикли університетські професори. Однак, поруч із заходами щодо українізації університету – обов'язкове для всіх студентів вивчення української мови, поява в університеті кафедри української мови, кафедри української літератури та кафедри української історії, – з'явилася низка вимог до викладачів, виконання яких було, з одного боку, майже неможливим, з іншого – неминуче вело до зниження рівня викладання того чи іншого предмету. Зокрема, окрім лекцій і наукової роботи професор повинен був відвідувати збори, мітинги, доповіді, які були організовані різними гуртками та секціями, робити письмові звіти своєї праці та наводити докази участі у громадській роботі. Щодня ставилися нові завдання з поміткою «негайно», належне виконання яких потребувало значних витрат часу. Обираючи тему наукового дослідження, потрібно було наперед подати її план і визначити терміни виконання, ще до опрацювання відповідних матеріалів⁴³.

Під час німецької окупації Львова університет не функціонував. Ромуальд Турасевич, ймовірно, помилково зазначив, що професор Ґаншинець спочатку влаштувався продавцем в одну з львівських книгарень⁴⁴. Сам Ришард Ґаншинець в «Особовому листку по обліку кадрів» вказує, що з 1 листопада 1941 по 15 травня 1942 р. був учителем Торгової Школи. З 1 червня 1942 по 31 липня 1944 р. працював на посаді секретаря на Холодильному комбінаті⁴⁵, який був споруджений німцями на околиці Львова. Водночас професор Ґаншинець проводив таємні заняття зі студентами університету з предмету «Література та мова середньовіччя»⁴⁶.

---

⁴¹ Ibid. Арк. 10.

⁴² Ibid. Арк. 5.

⁴³ Західня Україна під більшовиками IX.1939-VI.1941 = Western Ukraine under Bolsheviks: збірник / ред. М. Рудницька. Нью-Йорк: Наук. т-во ім. Шевченка, 1958. С. 187-188.

⁴⁴ Turasiewicz R. Ryszard Gansiniec... S. 387.

⁴⁵ Архів ЛНУ імені Івана Франка. Спр. 57. Арк. 5.

⁴⁶ Draus J. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie w latach 1939-1944 // Prace Komisji Historii Nauki PAU. 2006. № 7. S. 120.

23 травня 1944 р., щоб переконатися у безпеці зміну лінії фронту, дружина та діти професора виїхали до міста Стрижів, що на річці Віслок, приблизно за 180 км на захід від Львова. Цей виїзд планувався як короткотерміновий, і на перших порах у професора не було проблем з відвідуванням родини. Однак, згодом було встановлено кордон і запроваджено «відрядження» для виїзду на територію Польщі⁴⁷. З цього часу відвідання родини стало справжньою проблемою. В одному з листів до дружини професор Ганшинець зазначає, що ректор не хоче надати йому відпустку, хоча він звертався з таким проханням декілька разів. Очевидно, це можна пояснити тим, що раніше декілька професорів, яким ректор підписав відрядження на територію Польщі, до Львова не повернулися. Як приклад можна навести неповернення професора Теофіла Модельського. Але навіть наявність відрядження ще не означала успішного переходу кордону, позаяк прикордонники могли це відрядження не визнати за чинне. З огляду на ці обставини професор Ганшинець не міг навіть зробити припущення щодо того, коли ж йому вдасться відвідати сім'ю. У серпні 1944 р. професор Ганшинець пише дружині про масову мобілізацію поляків до радянської армії та чисельні арешти⁴⁸.

Звільнення Львова від німецької окупації дозволило відновити роботу Львівського університету імені Івана Франка. 30 листопада 1944 р. наказом ректора професор Ганшинець був затверджений на посаді завідувача кафедри класичної філології⁴⁹. Дружина професора Софія розглядалася як кандидат на посаду асистента кафедри класичної філології. Однак, на той час вона уже влаштувалася на посаду викладача латинської мови у приватній гімназії Стрижова, маючи умови праці чи не кращі, ніж асистент у Львівському університеті⁵⁰. На той час у Львові була дуже складна ситуація з електрикою та газом. В університеті опалення не було. У помешканнях було холодно та темно, газ подавався з першої години ночі до сьомої ранку. В таких умовах проводити якусь наукову роботу було вкрай важко. Як писав професор Ганшинець у листі від 10 грудня 1944 р.: «Людина вимерзає в університеті... Тому часто в дома йду прямо до ліжка під теплу ковдру і, як більшість людей, прагну як ведмідь ту зиму перебути сном»⁵¹. Щоб якось зігрітися люди спалювали дерев'яні паркани та навіть і меблі. Дуже складна була ситуація з продовольством. Важко було дістати продукти навіть маючи продуктові картки – все було у спекулянтів⁵².

Увечері 24 грудня 1944 р. професор Ганшинець святкував Різдво у Едмунда Буланди. Однак рік завершився невдало – 29 грудня він спробував відвідати сім'ю у Стрижові, проте змушений був повернутися до Львова, бо через кордон його не пропустили⁵³. Як виявилось, ці незгоди були не порівняльні з тим, що чекало на нього, як і на багатьох львівських науковців уже в перші дні січня 1945 р. Наказом ректора від 20 січня 1945 р. професор Ганшинець був звільнений з посади з 1 січня на підставі рапорту начальника відділу кадрів і резолюції одного з проректорів⁵⁴. Причиною цього став арешт професора Ганшинця органами безпеки. Очевидно,

⁴⁷ *Gancsiniec R. Notatki lwowskie 1944-1946... S. 5.*

⁴⁸ *Ibid. S. 8-9, 16.*

⁴⁹ Архів ЛНУ імені Івана Франка. Спр. 57. Арк. 1.

⁵⁰ *Gancsiniec R. Notatki lwowskie 1944-1946... S. 10.*

⁵¹ *Ibid. S. 11, 16.*

⁵² *Ibid. S. 12, 15, 17.*

⁵³ *Ibid. S. 18.*

⁵⁴ Архів ЛНУ імені Івана Франка. Спр. 57. Арк. 2.

цей арешт був складовою широкої кампанії масових арештів етнічних поляків, які розпочалися у Львові у ніч з 2 на 3 січня 1945 р.⁵⁵ Цієї та наступної ночі було заарештовано понад 2 тисячі осіб. Серед них були науковці Львівської Політехніки: проф. Володимир Бужинський, проф. Олександр Козіковський, проф. Тадеуш Кучинський, проф. Едвін Плажек, доц. Здзіслав Пуздро. З викладачів Львівського університету, окрім професора Ганшинця, були ув'язнені: колишній ректор Львівського університету проф. Юліуш Макаревич, проф. Еугеніуш Рибка, доц. Мар'ян Пухалік, др. Йозеф Кубіч. Серед заарештованих була також Марія Кульчинська, дружина Станіслава Кульчинського, колишнього ректора Львівського університету Яна-Казимира⁵⁶.

4 січня після прочитаної лекції професор Ганшинець був викликаний до кабінету ректора. Пилип Бучило, який на той час тимчасово виконував обов'язки ректора, задавав йому питання щодо знайомості з марксизмом-ленінізмом, працями Сталіна про Вітчизняну війну тощо. Як з'ясувалося, все це було лише для того, щоб затримати професора до приходу співробітника органів безпеки, прізвище якого було Тимофєєв. У супроводі останнього, професор Ганшинець повернувся до свого помешкання, де йому було показано ордер на арешт, датований 22 грудня 1944 р., в якому не було зазначено причину арешту. Під час обшуку професорові вдалося позбутися свого щоденника, щодо змісту якого він не був спокійний. З дому, у супроводі все того ж співробітника НКДБ, він був доставлений у так звану «Тюрму на Лонського» (сьогодні – Національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів, за адресою: вулиця Степана Бандери 1). Дорогою конвоїр, який набрав з квартири професора забагато речей, декілька разів просив допомогти йому їх нести. Врешті-решт професор погодився і допоміг нести конфісковане у нього добро. Речі, які професор Ганшинець взяв з собою до в'язниці, в тому числі і годинник, були вписані у протокол і згодом йому повернуті. Речі ж, які залишилися у помешканні – пропали.

В камері тюрми його колегами були представники львівської інтелігенції. Вперше науковці мали досить часу на цікаве спілкування з представниками інших напрямків досліджень. Однак згодом професору довелося ділити камеру з не таким приємним товариством. Він намагався в ув'язненні займатися наукою, писати поезію, але на заваді цьому стояла відсутність паперу й олівця⁵⁷.

Серед звинувачень, які врешті-решт були оголошені Ришарду Ганшинцю, була «співпраця з німцями» і «змова проти держави»⁵⁸. Ці звинувачення не були підкріплені доказами і, на щастя для професора Ганшинця, потрібні докази не були сфабриковані. У в'язниці він провів майже 5 місяців і був звільнений 24 травня 1945 р. У виданій йому довідці зазначається, що він був звільнений на підставі статті «197 ч.3 УПК УРСР»⁵⁹, яка стосується термінів тримання під вартою підозрюваного, обвинуваченого під час досудового розслідування.

Після звільнення професор Ганшинець написав заяву на ім'я ректора щодо

⁵⁵ Nowak R.F. Związek Patriotów Polskich w zachodnich obwodach ukraińskiej SRS (1944-1946). Łódź-Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej, 2021. S. 460.

⁵⁶ Kalbarczyk S. Martyrologia Polaków w więzieniu przy ulicy Łackiego we Lwowie w latach II wojny światowej // Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej. 2010. № 7-8. S. 116.

⁵⁷ Gancsiniec R. Notatki lwowskie 1944-1946... S. 19-30.

⁵⁸ Ibid. S. 33.

⁵⁹ Архів ЛНУ імені Івана Франка. Спр. 57. Арк. 4.

поновлення на роботі, яка була задоволена⁶⁰. Однак виникли проблеми з його житлом. Причетний до його арешту колишній конвоїр Тимофєєв, очевидно не сподіваючись на його повернення, доклав рук також і до розкрадання його речей. Саму ж його квартиру зайняла сім'я якогось російського полковника. З огляду на все це професор тривалий час не мав доступу до свого майна та змушений був жити у друзів. Уся ця історія дозволяє зробити припущення, що єдиною його провиною могла бути наявність доброї квартири у хорошому районі, яка приглянулася цьому офіцерові. І якщо б професор не повернувся з ув'язнення, що було дуже вірогідним, то ця квартира стала б власністю полковника. Ще у серпні 1944 р. професор писав про чисельні випадки захоплення житла росіянами. Були претензії також і на його помешкання, спроби проникнути силою до його квартири, але йому вдалося цим зазіханням протистояти⁶¹. Лише 31 серпня він зміг повернутися до свого помешкання на Обертинській, де були виламані замки, пошкоджені меблі⁶².

17 серпня 1945 р. професор повідомляє ректорат, що має намір працювати у новому навчальному році у Львівському державному університеті⁶³. Це була відповідь на письмовий запит ректорату, який було направлено кожному професору⁶⁴. Окрім роботи в університеті, з 21 вересня Ришард Ганшинець отримав роботу у філії Української академії наук як старший науковий співробітник. Його робочий день тривав з 9 до 17:30. Суворого контролю з Києва за діяльністю відділення Академії наук у Львові не було і коли з'явилися плани про переведення усіх працівників до палацу Потоцьких, науковці остерігалися власне посилення цього контролю⁶⁵.

Крім того, професор Ганшинець мав 14 годин лекцій на тиждень. Це дало йому підстави сподіватися на покращення матеріального становища у скорому часі. Фінансові труднощі були викликані тим, що зарплата за час перебування у в'язниці йому не була компенсована у повному обсязі. На його заяву від 6 червня 1945 р. на ім'я ректора щодо виплати заробітної плати за час від 1 січня по 31 травня 1945 р. була накладена резолюція: «Виплатити зарплату за 2 (два) місяці вимушеного прогулу, якщо справу припинено»⁶⁶. Окрім того це вплинуло на розмір його відпускних. Лише з 1 жовтня він сподівався собі дозволити такі продукти як масло і цукор⁶⁷.

4 лютого секретарка ректора вручила професору Ганшинцю повістку з'явитися того ж дня о 21 годині в управління НКДБ Львівської області⁶⁸. Йдучи на цю пізню зустріч професор остерігався того, що може і не повернутися. У такому занепокоєнні довелося йому прожити дві доби і лише шостого грудня він потрапив на прийом і з'ясував, що мова йде про врегулювання питання щодо його речей, які пропали в період його арешту⁶⁹.

⁶⁰ Ibid. Арк. 3.

⁶¹ *Gancsiniec R. Notatki lwowskie 1944-1946...* S. 10, 14.

⁶² Ibid. S. 36-43.

⁶³ Архів ЛНУ імені Івана Франка. Спр. 57. Арк. 8.

⁶⁴ *Gancsiniec R. Notatki lwowskie 1944-1946...* S. 53.

⁶⁵ Ibid. S. 123.

⁶⁶ Ibid. S. 225.

⁶⁷ Ibid. S. 45.

⁶⁸ Архів ЛНУ імені Івана Франка. Спр. 57. Арк. 25.

⁶⁹ *Gancsiniec R. Notatki lwowskie 1944-1946...* S. 61.

4 березня 1946 р. його було затверджено завідувачем кафедри класичної філології Львівського державного університету⁷⁰. У квітні усі кафедри університету отримали розпорядження опрацювати 5-річний план наукової роботи. Професор Ганшинець обрав темою роботи кафедри на п'ять років гомерівське питання, зазначаючи, що це може бути проблемою дослідження і на 50 років⁷¹. 1 травня 1946 р. йому було оголошено подяку: «За кращі результати в науковій праці та підвищення якості навчання»⁷².

Однак уже 25 травня 1946 р. він пише заяву на ім'я ректора, яка була задоволена: «В зв'язку з моїм виїздом до Польщі прошу звільнити мене з посади професора та завідуючого Кафедри Класичної філології днем 10 червня 1946 р.»⁷³. 27 травня ректор Іван Белякевич ще намагався переконати Ришарда Ганшинця передумати, однак намарно. При цьому, ректорові довелося вислухати багато з того, що накопичилося на душі у професора за останні два роки. Зокрема він сказав, що коли б щодо нього були дотримані елементарні права, то у нього не було б підстав до від'їзду. На запитання ректора, про які саме права йде мова, проф. Ганшинець перерахував наступне: охорона помешкання під час його арешту, повернення помешкання аж через три місяці, знищення рукописів і книг, позбавлення титулу професора і доктора та не докладання зусиль до переатестації, відмова прокурора щодо охорони поточного помешкання і т.д. Професор окремо зазначив, що про усі ці проблеми він свого часу особисто проінформував ректора, але той нічого не зробив. У своє виправдання, ректор заявив наступне: «Але ж я настільки завантажений, тому потрібно було до мене ходити і ходити, тоді я б про це пам'ятав»⁷⁴.

Розуміємо, що рішення про виїзд до Польщі не виникло спонтанно, але було викликано низкою факторів. Перш за все, стало очевидним, що надій на збереження польського Львова немає. Мабуть, з точки зору професора Ганшинця, з цього виникало наступне: виїзд до Польщі залишається єдиною можливістю об'єднатися зі своєю сім'єю, розлука з якою розтягнулася на довгі два роки.

6 червня 1946 р. було видано наказ ректора про звільнення професора Ганшинця, завідувача кафедри класичної філології Львівського державного університету «в зв'язку з виїздом до Польщі з 10 червня 1946 року»⁷⁵. 10 червня він виїхав зі Львова в одному з останніх великих репатріаційних транспортів. На вокзалі його проводжали колеги з кафедри класичної філології.

Висновки. Професор Ришард Ганшинець вніс великий вклад у справу становлення сучасної школи класичної філології у Львові. Львівський період його життя склав чверть століття і був важливим етапом його науково-педагогічної діяльності. Окрім роботи в університеті він виконував ще різного роду громадські обов'язки та редагував низку наукових журналів. Коло його наукових зацікавлень було досить широким, але передовсім його цікавили різні аспекти розвитку стародавніх релігій, особливо давньогрецької релігії та магії.

Друга світова війна завадила реалізації багатьох наукових планів вченого. У

⁷⁰ Архів ЛНУ імені Івана Франка. Спр. 57. Арк. 19.

⁷¹ *Gancsiniec R. Notatki lwowskie 1944-1946...* S. 156.

⁷² Архів ЛНУ імені Івана Франка. Спр. 57. Арк. 21.

⁷³ *Ibid.* Арк. 22.

⁷⁴ *Gancsiniec R. Notatki lwowskie 1944-1946...* S. 183-184.

⁷⁵ Архів ЛНУ імені Івана Франка. Спр. 57. Арк. 23.

важких реаліях воєнного часу йому довелося працювати не за фахом, щоб прогнати свою сім'ю, яка з наближенням лінії фронту виїхала у більш безпечне місце. Звільнення Львова від німецької окупації дало надію на налагодження мирного життя, відновлення наукової та педагогічної діяльності у Львівському університеті. Однак як і багатьом іншим представникам польської та української інтелігенції, професору Ганшинцю довелося пройти через ув'язнення, боротися за повернення свого помешкання та речей. Серед іншого було втрачено щоденник вченого, який йому довелося власноруч знищити під час обшуку. Вчений довгий час не хотів виїжджати зі Львова у Польщу, однак прийняв таке рішення, коли стало очевидним, що надій на збереження польського Львова немає, а виїзд до Польщі є єдиною можливістю об'єднатися з сім'єю. Очевидно, що це важке рішення було виправдане в тих умовах і дозволило Ришарду Ганшинцю продовжити плідну наукову та педагогічну діяльність.

ДОДАТОК А

Автобіографія Р.І. Ганшинця (1945 р.)⁷⁶.

«Автобіографія

Уродився я Ганшинец Ришард Игнатович 6.III.1888 р. в Семяновицах на Шлеску. Батько мій Ігнатій – машиніст, мати Елісавета з Грабігерів. Початкову і середню школу покінчив я в Семяновицах в рр. 1894-1910. Університетські студія розпочав я в Мюнстер в 1911 р. Вивчав я класичну філологію. Студія закінчив я в Берліні в рр. 1912-1915, ту склав я іспит на гімназійного вчителя. Рівночасно працював я в рр. 1912-1914 науковим робітником Берлінської Академії Наук, а в р. 1914-1915 науковим робітником Етнологічного Музею в Берліні. В 1915 р. служив я в німецькій армії. Від 1915-1917 р. був я професором класичної філології в Варшаві. В 1917 р. склав я державний іспит на доктора по дисертації *De Agathodaemone*: диплом одержав я в 1919 р. В рр. 1917-1918 служив я в армії рядовим. В р. 1919-1920 був я професором класичної філології в Познані. Від 1920 р. до сьогодні викладаю цей предмет на Львівському Університеті. Дружина моя Софія з дому Пшигода ур. в 1919 р. Маю двоє дітей: Орлян ур. в 1941 р. і Радость ур. в 1943 р.

Ганшинец Р.І.»

REFERENCES

- Amar, T.C.** (2015). *The paradox of Ukrainian Lviv: a borderland city between stalinists, Nazis, and nationalists*. Ithaca; London: Cornell University Press [in English].
- Draus, J.** (2006). Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie w latach 1939-1944 [The Jan Kazimierz University in Lviv in the years 1939-1944]. *Prace Komisji Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności*, 7, 105-128 [in Polish].
- Gaj, B.** (2014). Nietolerancja czy apologetyka – quaestio i dyskurs w łacińskiej literaturze Śląska w XVI i XVII wieku [Intolerance or apologetics – quaestio and discourse in the Latin literature of Silesia in the 16th and 17th centuries]. In *Oblicza tolerancji i nietolerancji religijnej. Aspekty prawno-historyczne i teologiczne*. Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, 93-104 [in Polish].
- Ganszyniec, R.** (1922). *Pas magiczny* [Magic belt]. Lwów: Nakładem Towarzystwa Naukowego [in Polish].
- Ganszyniec, R.** (1924). *Pierścień w wierzeniach ludowych starożytnych i średniowiecznych* [Ring in ancient and medieval folk beliefs]. Lwów: Nakładem Towarzystwa Ludoznawczego [in Polish].
- Gancsiniec, R.** (1925). *Sprawa numerus clausus i zasadnicze jej znaczenie: antysemityzm akademicki jako objaw antysemityzmu społecznego* [The case of numerus clausus and its fundamental significance: antysemitism as a social phenomenon].

⁷⁶ Ibid. Арк. 7.

- academic anti-Semitism as a symptom of social anti-Semitism]. Warszawa [etc.]: Związek Akademickiej Młodzieży Zjednoczeniowej; Lwów: Druk. L.S.T.W. [in Polish].
- Gancsiniec, R.** (1995). *Notatki lwowskie 1944-1946* [Lviv notes 1944-1946]. Wrocław [in Polish].
- Kalbarczyk, S.** (2010). Martyrologia Polaków w więzieniu przy ulicy Łackiego we Lwowie w latach II wojny światowej [Martyrdom of Poles in the prison on Łackiego Street in Lviv during World War II]. *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej*, 7-8, 108-117 [in Polish].
- Kashuba, M.** (2020). *Pro navchannia na kafedri klasychnoi filolohii y doslidzhennia latynomovnoi spadshchyny profesoriv Kyievo-Mohylianskoj akademii* [About studies at the department of classical philology and research of the Latin-language heritage of professors of the Kyiv-Mohyla Academy]. 1 Hrudnia 2020. Retrieved from <http://oralhistory.lnu.edu.ua/tag/ganshynets-ryshard> [in Ukrainian].
- Khoffmann, Kh.** (2002). Tadeush Zelinskyi i Rikhard Hansynets yak doslidnyky antychnykh religii [Tadeush Zelinski and Rihard Hansinets as researchers of antique religions]. *Ukrainske relihiieznavstvo*, 21, 22-30 [in Ukrainian].
- Królczyk, K.** (2007). Polscy badacze starożytności na Uniwersytecie Lwowskim (1873-1939) – szkic do portretu [Polish researchers of antiquity at the University of Lviv (1873-1939) – sketch for a portrait]. In *Haec mihi in animis vestris templa. Studia Classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki*, Rzeszów. S. 23-46 [in Polish].
- Kwiatek, J. & Kwiatek, A.** (2012). Profesor Ryszard Gansiniec jako twórca koncepcji nowoczesnej edukacji humanistycznej [Professor Ryszard Gansiniec as the architect of Modern humanistic education]. In *Biblioteka Współczesnej Myśli Pedagogicznej. Tom 1*. Kraków: Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. S. 71-90 [in Polish].
- Łanowski, J.** (1958). Ryszard Gansiniec 6.III.1888 – 8.III.1958. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, 3, 629-637 [in Polish].
- Lewartowicz, A.** (2014). Przegląd Klasyczny [Classic Review]. *Meander*, 69, 141-161 [in Polish].
- Nowak, R.F.** (2021). *Związek Patriotów Polskich w zachodnich obwodach ukraińskiej SRS (1944-1946)* [The Union of Polish Patriots in the western oblasts of the Ukrainian SSR (1944-1946)]. Łódź-Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej [in Polish].
- Petrenchko, O.** (2012). Profesor Lwivskoho universytetu Ivan Ivanovych Veitskiivskiyi [Professor of Lviv University Ivan Ivanovych Veitskiivskiyi]. *Arkheolohichni doslidzhennia Lvivskoho universytetu*, 14-15, 296-304 [in Ukrainian].
- Rędziński, K.** (1999-2000-2001). Oświata i szkolnictwa polskie we Lwowie w latach 1939-1941 [Polish education and schools in Lviv in the years 1939-1941]. *Prace Naukowe. Pedagogika*, 8-9-10, 701-711 [in Polish].
- Shvets, N.P. & Yakymovych, B.Z.** (2007). Ryshard Ghanshinets. *Encyclopedia of Modern Ukraine* (Vol. 7). Retrieved from <https://esu.com.ua/article-25496> [in Ukrainian].
- Turasiewicz, R.** (2000). Ryszard Gansiniec (1888-1958). In *Złota księga Wydziału Filologicznego*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 385-397 [in Polish].
- Rudnytska, M. (Ed.)**. (1958). Syzyfova pratsia profesora [Professor's labor of Sisyphus]. In *Zakhidnia Ukraina pid bolshevykamy IX.1939-VI.1941 = Western Ukraine under Bolsheviks*. New York: Shevchenko Scientific Society in the USA, 186-191 [in Ukrainian].
- Vakarchuk, I.O. (Ed.)** (2011). *Encyclopedia. Lvivskiyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka* [Encyclopedia. Ivan Franko National University of Lviv]. Vol. 1. Lviv [in Ukrainian].